

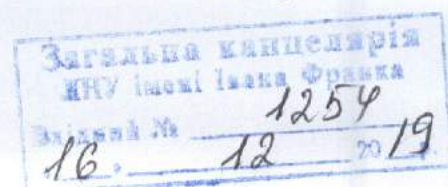
ВІДГУК

офіційного опонента – доктора філологічних наук, професора Бистрова Якова Володимировича – на дисертацію ЗЬОМКО УЛЯНИ ВАЛЕРІЇВНИ «ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ, ТЕКСТОТВІРНІ ТА ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕЦЕНЗІЇ У КІНОКРИТИЦІ (на матеріалі англійської та німецької мов)», подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови

Зміни, яких зазнала лінгвістика під впливом загальної тенденції до антропологізації сучасної гуманітарної науки, не оминули й лінгвістику тексту, де об'єктом дослідження все частіше стає «жанр як парадигма текстів, а кожен окремий текст відповідного жанру» (Кухаренко 2004, с. 89) є складником цієї парадигми, а за влучним висловом Роберта де Бограна, саме жанр є тією «комунікативною подією, у якій поєднуються мовні, когнітивні та соціальні дії» (Beaugrande 1997, с. 10). Як наслідок, в парадигмі текстів і щонайперше у ракурсі їхніх композиційно-мовних характеристик, лінгвокультурних, комунікативних, а також особливостей, пов'язаних з гендером автора, чільне місце займає рецензія у кінокритиці, яка стала об'єктом наукового пошуку в дисертаційній праці Уляни Зьомко.

У межах сучасних антропозорієнтованих студій мовленнєвий жанр рецензії у кінокритиці (РКК) зараховуємо до такого комунікативно-когнітивного типу тексту, в якому відображено творчу діяльність й особистість автора-критика. Тому із впевненістю можна стверджувати, що складниками лінгвістичного аналізу жанру РКК, виконаного на матеріалі англійської і німецької мов, є його комунікативно-прагматична орієнтація й омовлені гендерно-лінгвокультурні ознаки, які моделюють його концептуальний простір.

Актуальність дослідження не викликає сумнівів, оскільки воно має як загальнотеоретичну – філософську перспективу, скеровану на проблему гендерної ідентичності людини, так і лінгвоконцептуальну перспективу відображення особистості автора в текстовому концептуальному просторі РКК

і, без сумніву, лінгвокультурну перспективу, позаяк враховує ознаки мовленнєвої поведінки представників англійської та німецької лінгвокультур.

Обраний дисертанткою підхід цілком відповідає настановам пріоритетної антропоцентричної парадигми сьогоденного мовознавства, орієнтованої на вивчення виявів когнітивних, соціальних і культурних характеристик людини в мові та мовленні. Підсилює актуальність роботи і теза про застосування генологічного підходу, співзвучного комунікативно-функціональній орієнтації сучасної лінгвістики, чим продовжує успішно розвивати традиції наукової школи лінгвогенологічних досліджень у Львівському національному університеті імені Івана Франка під орудою доктора філологічних наук Тетяни Вадимівни Яхонтової.

Саме на тлі постулатів лінгвістики тексту, комунікативної лінгвістики, гендерної лінгвістики, лінгвокультурології, лінгвістичної генології і лінгвоконцептології виконана кандидатська дисертація У.В. Зьомко.

Вибір **об'єкта дослідження** – мовленнєвого жанру РКК – та виявлення його когнітивно-комунікативного потенціалу, текстотвірних, гендерних і лінгвокультурних особливостей в англійській та німецькій мовах, що є **метою роботи**, сприяє вирішенню низки **завдань**, найбільш значущими з яких видаються: установлення конвергентних та дивергентних ознак структур ключових концептів концептосфери КІНЕМАТОГРАФІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ; установлення кореляційного зв'язку текстотвірних комунікативних стратегій, тактик і мовленнєвих ходів у досліджуваному корпусі рецензій у кінокритиці; установлення частоти використання мовних маркерів реалізації мовленнєвих ходів в англійських і німецьких жіночих та чоловічих РКК; з'ясування гендерних та лінгвокультурних ознак реалізації комунікативних тактик в англійських та німецьких РКК.

Зміст завдань дослідження зумовлює добір і обґрунтування емпіричного **матеріалу** – 500 рецензій (по 125 жіночих та 125 чоловічих текстів англійською і німецькою мовами), вилучених із інтернет-сайтів журналів та газет. Цілком адекватно застосовуються **методи** аналізу проведеного дослідження. Окремо слід зазначити інформативну цінність додатків, у яких

докладно подані кількісні дані про тактики позитивної і негативної презентації об'єктів критики англійських і німецьких, чоловічих і жіночих РКК, тактики знайомства з фільмом, тактики самопрезентації кінокритика РКК і тактики діалогу з читачем, які забезпечують **об'єктивність** та **наукову достовірність** отриманих результатів і переконливих висновків, особливо у частині зіставлення гендерних і лінгвокультурних ознак мовленнєвої поведінки кінокритиків і реалізації мовленнєвих ходів. Вірогідність положень і висновків дисертаційної праці У.В. Зьомко забезпечується опрацюванням достатньої джерельної бази (236 позицій). Достовірність отриманих результатів підсилюється розміщеними у додатках відомостями про рецензії джерельної бази, які засвідчують кропітку роботу авторки дисертації при укладанні корпусу англійських та німецьких РКК.

Репрезентативна *теоретична база* дисертації, що включає критично осмислену літературу з лінгвістики тексту, теорії жанрів, лінгвоконцептології, комунікативної лінгвістики, гендерної лінгвістики, а також суміжних з лінгвісткою дисциплін антропоцентричного циклу, свідчить про належний рівень загальнонаукової й філологічної підготовки дисертантки.

Наукові напрацюванн У.В. Зьомко мають і **прикладну цінність**. Вважаю за необхідне вказати на доцільність використання результатів проведеного дослідження у розробці нормативних теоретичних курсів зі стилістики англійської мови, теорії мовленнєвої комунікації, а також у розробці та впровадженні спецкурсів з теорії дискурсу, теорії медіадискурсу, лінгвістики тексту, гендерної лінгвістики, теорії мовленнєвих жанрів, лінгвістичної концептології та лінгвокультурології.

Результати роботи узагальнюються у **нових** науково значущих **положеннях**, що формулюються у висновках дисертації й виносяться на захист. Новими є, по-перше, багатовекторний аналіз досліджуваного жанру РКК як на етапі його становлення, так і здійснення його подальшого лінгвістичного аналізу із урахуванням найновіших здобутків у лінгвогенології, когнітивній антропології та гендерній лінгвістиці; по-друге, встановлення лінгвокультурної інформації концептів ФІЛЬМ, КІНОРЕЖИСУРА, АКТОРСЬКА ГРА у виокремленій концептуальній сфері КІНЕМАТОГРАФІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ та об'єктивації цих концептів мовними засобами англійської та німецької мов, що

профілюються у текстах РКК; по-третє, комплексна систематизація комунікативних стратегій, тактик та мовленнєвих ходів, які чітко розмежовані дисертанткою у межах досліджуваного об'єкта з урахуванням питомої ваги маркерів реалізації останніх.

Робота має типову *структуру*, що є правильною і загалом логічною. Вступ містить усі нормативно визначені компоненти, у першому розділі викладено теоретичні засади дослідження, другий, третій та четвертий розділи присвячено науково-практичному аналізу, у загальних висновках підбито підсумки проведеного дослідження та окреслено перспективи подальших розвідок. Окрім списку публікацій здобувача за темою дисертації та відомостей про апробацію її результатів, робота У.В. Зьомко містить список використаної літератури та додатки.

Зміст та оформлення дисертації У. В. Зьомко відповідають вимогам ДАК України, що висуваються до кандидатських дисертацій. Основні результати дослідження відбито у семи одноосібних публікаціях, серед яких – п'ять наукових статей, надрукованих у фахових виданнях України та дві статті, які надруковані у зарубіжних періодичних виданнях. Науковий доробок У.В. Зьомко апробовано на шести міжнародних науково-практичних конференціях. Дослідження написане науковим стилем, чітко та логічно. Зміст автореферату засвідчує належний науковий рівень дослідження та повністю відповідає основним положенням дисертації.

Всі зазначені позитивні моменти дозволяють кваліфікувати дисертацію У.В. Зьомко як самостійне лінгвістичне дослідження актуальної проблематики германського мовознавства. Проте, як і кожне завершене дослідження, що рецензується, воно є відкритим для наукової дискусії. Дискусійні моменти стосуються залученої термінології, методики отриманих результатів, а також інтерпретації аналізованого мовного матеріалу.

По-перше, попри те, що дисертація Уляни Зьомко виконана в річищі когнітивно-комунікативної парадигми лінгвістики, як задекларовано у меті роботи, на думку опонента, дисертантка залишила без відповіді питання співвідношення тексту і дискурсу, дискурсу і жанру, а такі терміни, як

парадигма і підхід, напрям і галузь науки не завжди потрактовані диференційовано. Так, дисертантка постулює когнітивну та комунікативно-функціональну парадигми досліджень мовленнєвого жанру (с. 22, 32), крос-культурну прагматику і когнітивну риторичку вважає напрямками (сс.37-38), а когнітивну антропологію та лінгвоконцептологію – галузями науки (с.32). Для докладного і ретельно виконаного аналізу задекларованого об'єкта дослідження мовленнєвого жанру РКК, який є очевидним дискурсивним феноменом, дисертантка обирає текстотвірні комунікативні стратегії та тактики, мовленнєві ходи. Вважаю, що, називаючи тактики текстотвірними, Уляна Зьомко претендує на аналіз зовнішньої та внутрішньої архітектури англійських та німецьких РКК, а не на їхній комунікативно-прагматичний потенціал із комунікативним задумом мовця і прогнозованим впливом на читача.

Друге зауваження перегукується із попереднім і стосується поняттєвого і методологічного інструментарію, застосованого для представлення концептуального простору аналізованих РКК.

Хотілося б почути уточнення дисертантки щодо спеціальних методів і методик, що були залучені для виокремлення цих компонентів, адже послідовність етапів проведеного дослідження у вигляді кроків знаходимо, на жаль, тільки у висновках до другого розділу. Як наслідок, подекуди шановна дисертантка лише знайомить читача з результатами своїх узагальнень, проте залишає «за кадром» процедури, на підставі яких вони зроблені. Так, на стор. 43 У.В. Зьомко говорить про те, що на підставі концептуального «відтекстового» аналізу визначено понятійний, образний і ціннісний компоненти у структурі концептів, проте не показує, як саме це було зроблено, а лише відсилає читача до кінцевих висновків.

По-третє, вважаю за доцільне, що в дослідженні, яке декларує використання когнітивно-комунікативного підходу для виявлення та опису метафор, що репрезентують здебільшого однаковою мірою образний і ціннісний складники концепту, доцільно було б застосувати інструментарій теорії концептуальної метафори. Метафоричне мапування (започатковане Дж. Лакоффом і М. Джонсоном у фундаментальній праці "Metaphors We Live

Бу”, імена яких, до речі, згадує шановна дисертантка), тобто проектування структур домена джерела, що залучаються для осмислення певної сутності, на домен цілі, що репрезентує сутність, яка осмислюється, дало б змогу виявити власне дискурсивні контексти вторинної (імплицитної) кваліфікації в досліджуваних англійських та німецьких РКК.

По-четверте, не завжди можу погодитися із логікою шановної дисертантки щодо вербалізації окремих концептуальних ознак. До прикладу, який образ вербалізує когнітивна класифікаційна ознака ‘успішність’ концепту ФІЛЬМ, наприклад, у текстовому фрагменті на стор. 65, *Lucy is more than that. It's the blockbuster of the summer. Lucy, чи *Dass laute und bunte Blockbuster nicht immer hohl und abgestumpft sein müssen...* Guardians of the Galaxy.*

Сумнівним видається відображення образного складника концепту КІНОРЕЖИСУРА в англійській і німецькій мовах, де, як стверджує Уляна Зьомко, обидві лінгвокультури ототожнюють кінорежисуру з різноманітними процесами людської діяльності, зокрема з процесом демонстрації, представлення власного бачення або підходу до певної проблеми (с. 83):

*Aronofsky is a director who has never shown much sign of humour in the past... Noah; *Anstelle bunter Fernsehbilder zeigt Larrain verblichene Landschaftstotalen im Breitwandformat.* El Club*

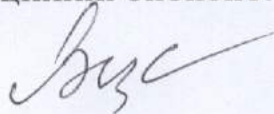
По-п’яте, у тексті роботі трапляються поодинокі невдалі формулювання і і суперечлива система умовних позначень (нотацій). Наприклад, некоректними виглядають вислови “відносини між елементами” (с. 35), “експресивне використання знаків пунктуації” (с. 189), скорочення РК (пропоную РКК), усталені позначення окремих термінів, як-от, когнітивних класифікаційних ознак, позначення концепту, комунікативних тактик і т.н.

Попри наявність певних зауважень, які мають рекомендаційний характер і жодною мірою не ставлять під сумнів наукову концепцію дослідження, робота справляє загальне позитивне враження і заслуговує на високу оцінку. Дисертація Зьомко Уляни Валеріївни “Лінгвокультурні, текстотвірні та гендерні особливості рецензії у кінокритиці (на матеріалі англійської та німецької мов)” є концептуально завершеною науковою працею, результати

якої мають суттєве теоретичне та прикладне значення, слугують внеском у такі галузі мовознавства, як жанрологія, теорія комунікації, лінгвістична концептологія, лінгвокультурологія.

На підставі ознайомлення із текстом дисертації, авторефератом та публікаціями за темою рецензованої роботи вважаю, що дослідження Зьомко Уляни Валеріївни **“Лінгвокультурні, текстотвірні та гендерні особливості рецензії у кінокритиці (на матеріалі англійської та німецької мов)”** є завершеним науковим дослідженням, яке відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженому постановою КМУ № 2567 від 24.07.2013 р. зі змінами внесеними Постановами КМУ № 2656 19.08.2015 р. та № 1159 30.12.2015 р., а його авторка Зьомко Уляна Валеріївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент:

ПІДПИС *Бистрова* *В.В.* З
начальник відділу кадрів
Державного вищого навчального закладу
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
код 02125266
" 11 " 12 20

Бистров Яків Володимирович

доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри англійської філології
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника